

ШВЕЦЬ

Юлія Олександрівна  
yuliashvets@ukr.net

УДК 338.48-44(1-22)(477+4)

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ  
ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА  
ПІДСТАВІ ВРАХУВАННЯ ДОСВІДУ ЄС

РУДЬ

Людмила Миколаївна  
ludik.rud@gmail.comк.е.н., ст. викладач,  
Запорізький національний  
університетSTRATEGIC DIRECTIONS OF GREEN  
TOURISM UKRAINE UNDER THE  
EXPERIENCE OF THE EUстудент, Запорізький  
національний університет

*Розглянуто сучасний стан зеленого туризму в Україні. Проаналізовано досвід ЄС стосовно розвитку зеленого туризму. Виявлено основні тенденції розвитку зеленого туризму. Проаналізовано переваги та недоліки зеленого туризму в Україні. Розкрито проблеми розвитку зеленого туризму в Україні. Розроблено напрями покращення стану розвитку зеленого туризму на підставі досвіду ЄС. Визначено вплив ЄС на розвиток зеленого туризму.*

*Рассмотрено современное состояние зеленого туризма в Украине. Проанализирован опыт ЕС по развитию зеленого туризма. Выявлены основные тенденции развития зеленого туризма. Проанализированы преимущества и недостатки зеленого туризма в Украине. Раскрыты проблемы развития зеленого туризма в Украине. Разработаны направления улучшения состояния развития зеленого туризма на основании опыта ЕС в Украине. Определено влияние ЕС на развитие зеленого туризма.*

*The current state of green tourism in Ukraine is considered. The experience of the EU on the development of green tourism is analyzed. The basic trends in the development of green tourism are determined. Advantages and disadvantages of green tourism in Ukraine are analyzed. The problems of development of green tourism in Ukraine are revealed. Directions improvement of green tourism in the experience of the EU are developed. The influence of the EU on the development of green tourism is defined.*

**Ключові слова.** агротуризм, зелена садиба, зелений туризм, сільська місцевість, стратегічні напрями

**Ключевые слова.** агротуризм, зеленая усадьба, зеленый туризм, сельская местность, стратегические направления

**Key words.** agritourism, green estate, rural tourism, rural areas and strategic directions

## ВСТУП

На сьогоднішній день, в Україні склалася досить складна ситуація щодо розвитку зеленого туризму, яка вимагає детального дослідження, розробки реформ та формування напрямів щодо покращення наявного стану. Зокрема, зелений туризм займає значну частку на світовому туристичному ринку. З метою розвитку зеленого туризму державі слід розробити заходи щодо посилення конкурентоспроможності сільського господарства, збільшення обсягів експорту, збереження природних ресурсів та довкілля. Проблема даного напрямку туризму стикається з відсутністю належного досвіду та малої обізнаності населення. Сучасний стан наукових досліджень свідчить про те, що розвиток зеленого туризму в країні здатен допомогти розв'язанню соціально-економічних проблем та забезпечити демографічну стабільність. Питання теми, що розглядається досліджували такі вчені, як: Ю. Алексєєва; О. Дудкіна; В. Євдокименко; В. Мацола та ін. Також, аспекти розвитку туристичного ринку України досліджували: І. Бочана; Л. Дяченко; Н. Ганич; О. Кальченко; Т. Ткаченко та ін. Проте стратегічні напрями розвитку зеленого туризму в Україні на підставі врахування досвіду ЄС розкрито не повністю та вимагає продовження опрацювання.

## МЕТА СТАТТІ

Полягає в здійсненні аналізу стану зеленого туризму в Україні, визначенні стратегічних напрямків розвитку даної галузі туризму на підставі врахування досвіду ЄС, виокремленні проблем розвитку туризму в Україні, формуванні пропозицій щодо покращення розвитку зеленого туризму.

## МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В ході дослідження було використано матеріали періодичних видань, офіційний сайт Державного комітету статистики України, мережа Internet, звіти Всесвітньої туристичної організації. Було використано метод статистичного аналізу та порівняння.

## РЕЗУЛЬТАТИ

Україна має туристичний потенціал, який не використовується в повній мірі. Основними причинами зниження привабливості для туристів в Україні є низький рівень економічного розвитку, недосконале законодавство, яка виражена в правовій незахищеності туристів, а також наявний несприятливий політичний стан. Розвиток туризму потребує вкладання значних інвестицій для збереження та оновлення природного потенціалу, архітектурних пам'яток. На думку міжнародної консалтингової діяльності Mc. Kinsey and Company в

Україні для стабільного зростання ВВП треба розвивати туристичну індустрію.

Розвиток зеленого туризму є привабливим, оскільки Україна має значний потенціал та цей напрямок набуває актуальності на світовому ринку туризму. Цей вид туризму набуває все більшої популярності у мешканців великих міст, які втомилися від забрудненого повітря та міського шуму. Також, туристів приваблює те, що в селі вони споживають екологічно чисті продукти та насолоджуються гарними краєвидами. Зелений туризм сприяє стійкому розвитку економіки, оскільки включає такі галузі, як: транспорт; будівництво; торгівля; сільське господарство. Зелений туризм повинен набути національного значення, оскільки він сприяє збереженню українських традицій. Таким чином, він привабить іноземних туристів, оскільки вони зможуть ознайомитись з українською культурою та промислом, поринути в місцевий колорит.

Виокремлюють три основні види зеленого туризму:

1. Екотуризм (характерний для сільських місцевостей).
2. Агротуризм (пов'язаний з використанням

земель підприємств галузі сільського господарства, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері).

3. Відпочинок у селі (відпочинок у садибах господарств, які розміщені біля історико-архітектурних пам'яток).

Перелічені види туризму не є популярними в Україні, проте в європейських країнах вони є досить актуальними, тому необхідно впроваджувати зелений туризм в Україні для залучення іноземних туристів та розвитку економіки. Що ж до Європейського досвіду розвитку зеленого туризму, то зазначимо, що всі національні організації даного напрямку туризму об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism) [6]. Основними цілями даної федерації є інвестування в проекти розвитку сільського туризму. Річний темп зростання ринку зеленого туризму в Європі наведений на рис. 1.

З рис. 1 ми спостерігаємо значне зростання ринку зеленого туризму в Європі за 2015 р., оскільки на кінець року він зріс на 20% порівняно з початком та досяг 30%. Також, статистичний аналіз зеленого туризму в Європі за період 2014-2016 рр. наведено на рис. 2. та рис. 3.

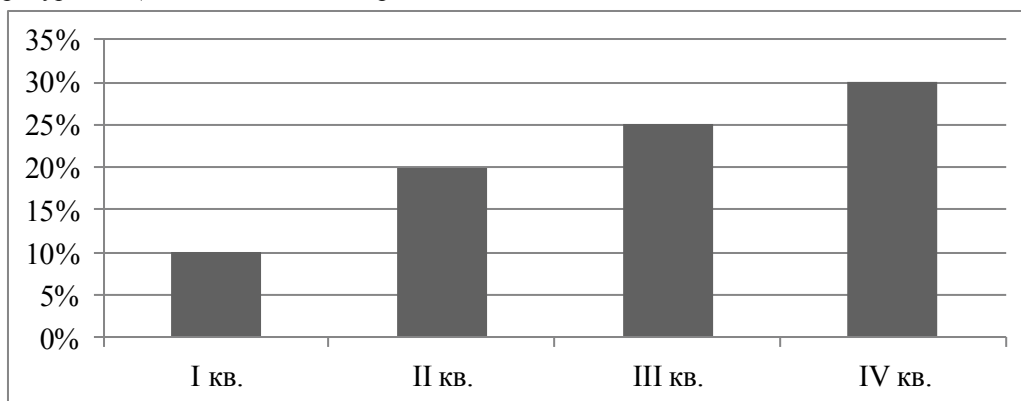


Рис. 1. Річний темп зростання європейського ринку зеленого туризму за 2015 р. [2]

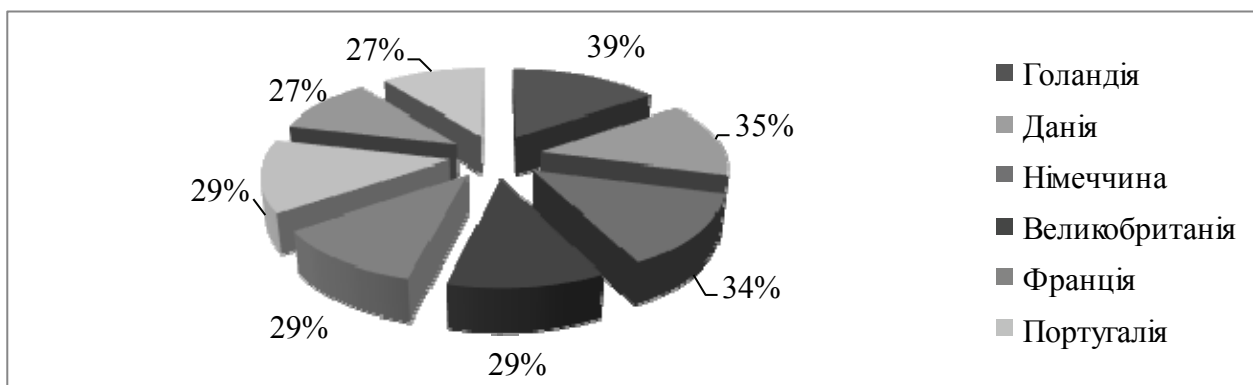


Рис. 2. Попит на зелений туризм в країнах ЄС за 2016 р. [2]

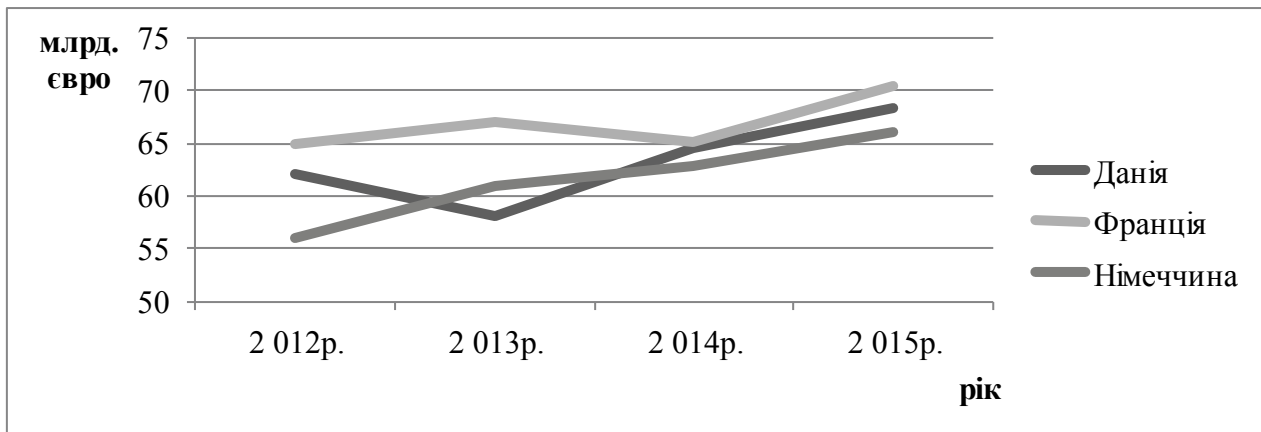


Рис. 3. Динаміка прибутку отриманого від зеленого туризму в ЄС за 2012-2015 рр. [2]

Отже, ми спостерігаємо позитивну динаміку розвитку зеленого туризму в країнах ЄС. Треба зазначити, що немає універсальної концепції розвитку зеленого туризму, оскільки кожний регіон має свої особливості. Спільним для всіх країн є те, що зелений туризм є провідною ланкою розвитку туристичної індустрії. Можна виділити такі чинники успішного розвитку зеленого туризму в країнах ЄС:

1. Наявність державних програм щодо розвитку зеленого туризму.
2. Достатня інформативність даної галузі.
3. Регіональна влада виконує певні функції для розвитку.
4. Підтримка розвитку зеленого туризму державою.

Статистика вказує на високий попит зеленого туризму в країнах ЄС, оскільки бронювання сільських господарств здійснюється щонайменше за місяці [2].

Головною перевагою розвитку зеленого туризму в країнах ЄС є значна підтримка з боку держави. Якщо розглядати окремо країни ЄС, то кожна з них активно розвиває зелений туризм.

Лідерами в напрямку зеленого туризму вважаються Франція, Італія та Іспанія, але інші країни мають позитивну динаміку розвитку. Великобританія почала реставрацію старих ферм, де поєднується

комфорт та збереження старого інтер'єру. У Франції створено Національну організацію будинків відпочинку і зеленого туризму, де пропонується так звані агрооселі для будь-якого відпочинку. Що ж до Іспанії, то вона представляється лідером з сільського туризму в країнах ЄС, її послугами користується близько 1,2 млн. осіб. Італія відводить головну увагу туристів на традиції зеленого туризму у горах і передгір'ях Альп, Апеннін та на морське узбережжя. Німеччина приваблює відпочиваючих проведенням щорічних ярмарок та торгових шоу. Данія спеціалізується на більш активному відпочинку, а саме велосипедних прогулянках. Угорщина встановила на зелений туризм податкові пільги, чим приваблює підприємців та сприяє розвитку даного напрямку. Досвід Румунії є досить цікавим для України, оскільки основний акцент розвитку зеленого туризму ця країна робить на Південних Карпатах. Також, Україна перейняла досвід у Польщі, та розробила систему «Зелена садиба». Сенс даної системи полягає у впровадженні заходів, які зменшують вплив зеленого туризму на екологію, а також підтримують місцеві традиції, обряди, ремесла, економіку.

Статистичний аналіз розвитку туризму в Україні зображений в табл. 1 та на рис. 4.

Таблиця 1

#### Туристичні потоки та оздоровчі заклади за 2011-2015 рр.

[розроблено автором [5]]

|   | 2011 р.  | 2012 р.  | 2013 р.  | 2014 р.  | 2015 р.  |
|---|----------|----------|----------|----------|----------|
| Громадяни України, які виїжджали за кордон, усього                    | 19773143 | 21432836 | 23761287 | 22437671 | 23141646 |
| Іноземні громадяни, які відвідали Україну, усього                     | 21415296 | 23012823 | 24671227 | 12711507 | 12428286 |
| Туристи обслуговані суб'єктами туристичної діяльності України, усього | 2199977  | 3000696  | 3454316  | 2425089  | 2019576  |
| Екскурсанти   | 823000   | 865028   | 657924   | 1174702  | 12547    |
| Будинки і пансіонати відпочинку                                       | 280      | 286      | 271      | 90       | 76       |
| Бази та інші заклади відпочинку                                       | 1947     | 1925     | 1916     | 1400     | 1399     |

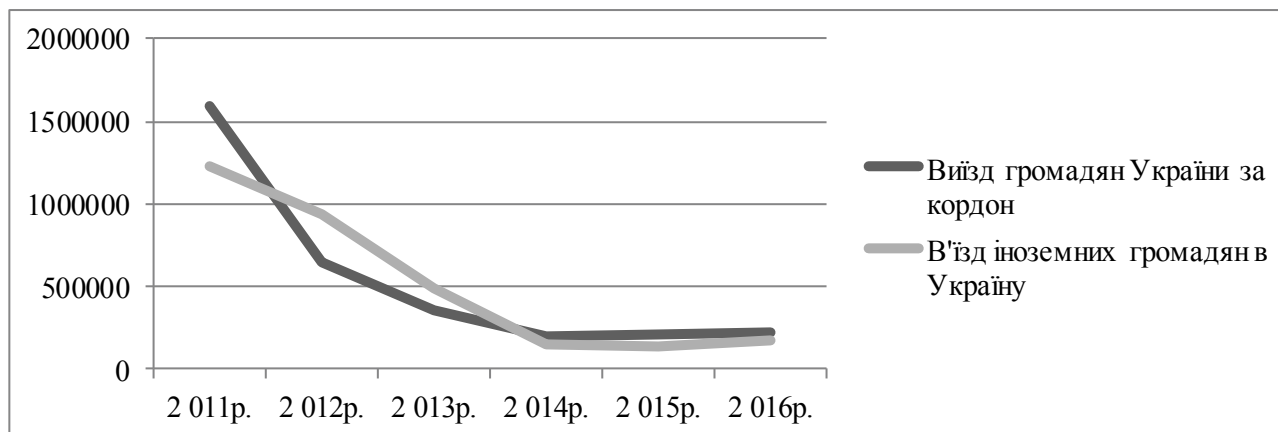


Рис. 4. Динаміка виїзду громадян України за кордон та в'їзду іноземних громадян в Україну з метою туризму за період 2011-2016 рр. [2]

З наведених даних можна зробити висновки, що туризм в Україні має негативну динаміку розвитку, спостерігається зменшення туристів, як іноземних так і вітчизняних та зменшення оздоровчих закладів. Треба зазначити, що найпопулярнішими туристичними країнами для українців є Туреччина – 93698 осіб, Єгипет – 23351 особа, ОАЕ – 13680 осіб, Греція – 11315 осіб виїжджало у 2016 р. До України заїжджали громадяни таких країн, як: Білорусь – 84361 особа, Російська Федерація – 44497 осіб, Туреччина – 12192 особи, Ізраїль – 10752 особи, дані представлені за 2016 р.

Ми розглянули досвід країн ЄС в розвитку зеленого туризму, та сформувавши поради для України щодо покращення ситуації даного напрямку за допомогою впровадження удосконалених законодавчих актів, які здатні зробити поштовх у розвиток зеленого туризму [6]:

1. Впровадити податкові пільги для власників підприємств в сфері зеленого туризму.
2. Сприяти розвитку сільської місцевості та туризму в ній.
3. Розбити сільський туризм на певні напрямки.
4. Зацікавити підприємців до розвитку етнографічних видів зеленого туризму.
5. Розробити заходи, в яких відпочиваючі змогли б власноруч збирати трави, гриби, можливо виготовляти молочні вироби або пасти худобу.
6. Поєднати зелений туризм з курортним.

Україна має багато місць для розвитку зеленого туризму, такі як: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Полтавська, Київська, Вінницька, Одеська області. Також, до цього переліку можна й зазначити Запорізьку область.

Що ж до розвитку зеленого туризму в Україні за останні роки, то можна сказати, що він помітно зростає та входить в п'ятірку галузей, як складова поповнення державного бюджету [7]. Власники господарств зеленого туризму мають надію на надання грантових програм з боку країн ЄС, а також надходжень коштів спрямованих на екологічні проекти та покращення транспортної інфраструктури. Як стверджує голова обласної організації Асоціації

розвитку сільського зеленого туризму в Україні, що підписання Угоди про євро асоціацію є позитивним для розвитку зеленого туризму, але цей ефект буде досягнутий не так швидко, оскільки Україна не має належної транспортно-туристична інфраструктура. Також мінусом є відсутність знань іноземних мов власниками господарств.

Європейський союз передає свій досвід розвитку зеленого туризму шляхом проведення семінарів та тренінгів щодо покращення стану та розробки заходів розвитку. Також, українські власники господарств зеленого туризму здійснюють поїздки за кордон та переймають європейський досвід. Країни ЄС помічають перспективу розвитку зеленого туризму в Україні та можливість його виходу на міжнародний туристичний ринок [7]. Тому, міжнародними фондами здійснюється організаційна та технічна допомога. Наприклад, ЄС відкрив кредитну лінію спрямовану на розвиток малих приватних готелів та зелених садибу розмірі 100 тис. євро.

Розглянемо проблеми розвитку туризму в Україні:

- відсутність якісних маркетингових заходів;
- відсутність об'єктивної і актуальної інформації у світовому інформаційному просторі про Україну, її туристичних пропозицій;
- нестабільність інституту державного управління;
- нестабільність економіки країни та її політичний стан;
- відсутність державного фінансування туристичної галузі;
- всередині країни проводяться рекламні заходи міжнародного туризму, до зовнішнього туризму приділяється мало уваги;
- не відповідність наявної інфраструктури міжнародним стандартам.

Головним мінусом в розвитку зеленого туризму в Україні є байдужість держави. Оскільки, законодавча база цього напрямку туризму висвітлена лише в Законі України «Про туризм», Законі України «Про особисте селянське господарство», інших непрямих підзаконних актів. Пропонуємо удосконалити законодавчу базу стосовно зеленого туризму та

розглядаючи міжнародний досвід, розробити такі підходи:

- створити громадські асоціації господарств сільського зеленого туризму;
- створити туристичні центри зеленого туризму завдяки підтримці регіональної влади;
- створити державні агентства.

Основними напрямками розвитку зеленого туризму є підвищення інвестиційної привабливості регіонів та покращення транспортної інфраструктури. Нажаль, українські власники зелених садів намагаються самі впроваджувати європейські стандарти.

Пропонуємо провести SWOT-аналіз для систематизації розглянутих проблем та переваг розвитку зеленого туризму в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

### SWOT-аналіз розвитку зеленого туризму в Україні

[розроблено автором]

|  |  |
|--|--|
| <p>(S) Сильні сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- наявність сприятливого клімату;</li> <li>- регіони з екологічно чистим довкіллям;</li> <li>- наявність гарної флори та фауни;</li> <li>- історико-культурні пам'ятки;</li> <li>- вигідне географічне розташування країни;</li> <li>- колоритність українських традицій.</li> </ul> | <p>(W) Слабкі сторони:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- низька якість господарств;</li> <li>- існують проблеми з водопостачанням;</li> <li>- слабо розвинута інфраструктура;</li> <li>- мала пропозиція туристичних маршрутів;</li> <li>- недостатня інформативність іноземців про зелений туризм країни.</li> </ul> |
| <p>(T) Потенційні можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- створюватимуться нові робочі місця;</li> <li>- збільшиться зайнятість населення;</li> <li>- збільшення доходу селян та, як наслідок поліпшення економіки;</li> <li>- стимул покращення інфраструктури.</li> </ul>   | <p>(O) Загрози:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- відсутність належної законодавчої бази;</li> <li>- виникнення незареєстрованих садів;</li> <li>- високий рівень безробіття, який сприяє виникненню злочинності;</li> <li>- незацікавленість іноземних інвесторів.</li> </ul>  |

Отже, згідно проведеного аналізу, ми можемо стверджувати про необхідність розвитку зеленого туризму в Україні при врахуванні слабких сторін та загроз даного розвитку. Маємо наступні стратегічні напрямки розвитку зеленого туризму в Україні:

- покращення системи та якості підготовки кадрів для сфери туризму;
- удосконалення повітряних послуг та сполучення України з розвинутими країнами світу;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку туризму та дорожньої інфраструктури;
- створення нормативно-правової бази, яка здатна сприяти розвитку туризму в Україні;
- розробити механізм впровадження інноваційних стратегій розвитку;
- диверсифікація господарської діяльності підприємств сільського господарства, системний підхід до організації розвитку зеленого туризму.

### ВИСНОВКИ

Згідно проведеного дослідження, можна зробити висновки, що розвиток зеленого туризму в Україні вимагає державного втручання, оскільки він перебуває на початковому етапі підтримки з боку держави. Виявлено, що головною проблемою розвитку зеленого туризму при великому потенціалі є байдуже ставлення до нього з боку держави. Європейський досвід довів, що зелений туризм є перспективним напрямом розвитку економіки країни. Стратегічними напрямками розвитку зеленого туризму є впровадження реформ та підвищення впливу держави на дану галузь, а також популяризація та інформативність для іноземних туристів. Подальші перспективи досліджень полягають у розробці заходів щодо удосконалення

зеленого туризму в Україні та методів залучення туристів.

### Список використаних джерел

1. Аніщенко А.П. Зелений туризм як напрям трудової соціалізації сільської молоді в інформаційному суспільстві / А.П. Аніщенко // Вісник Харківської державної академії культури. – 2014. – Вип. 44. – С. 204–211.
2. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>.
3. Габа М.І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України / М.І. Габа // Інтелект XXI. – 2016. – № 2. – С. 88–94.
4. Дарчук, В.Г. Рекламні маршрути по точках садів як один з чинників розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні / В.Г. Дарчук // Бізнес-Інформ. – 2013. – № 8. – С. 204–210.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
6. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourlib.net>.
7. Журнал «Тримай курс»: До європейського сервісу: зелений туризм готовий перевернути гори [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://kurs.if.ua/articles/do\\_ieuropeyskogo\\_servisu\\_zelen\\_yu\\_turyzm\\_gotovyy\\_perevernuty\\_gory\\_45808.html](http://kurs.if.ua/articles/do_ieuropeyskogo_servisu_zelen_yu_turyzm_gotovyy_perevernuty_gory_45808.html).
8. Колодійчук А. В. Сільський зелений туризм як невід'ємна частина матеріального виробництва / А.В. Колодійчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 4. – С. 53–55.
9. Лизогуб, В.А. Можливості впливу сільського зеленого туризму на функціонування соціальної

інфраструктури агропромислового комплексу / В.А. Лизогуб, О.В. Перов // Вісник юридичної академії України ім. Я. Мудрого. – 2010. – № 3. – С. 64–68.

10. Лукомська О.І. Сільський зелений туризм як інноваційний напрям диверсифікації агробізнесу / О.І. Лукомська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. – 2016. – Вип. 1. – С. 13–17.

11. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/18419>.

12. Нагернюк Д.В. Сільський зелений туризм як вид альтернативної зайнятості населення / Д.В. Нагернюк // Інноваційна економіка. – 2016. –

№ 3-4. – С. 119–122.

13. Мішина І. В. Сільський зелений туризм як напрям розвитку українського села / І. В. Мішина // Управління розвитком. – 2013. – № 21. – С. 148–151.

14. Українські новини: як ЕС допомагає розвивати «зелений» туризм в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/publication/816-kak-es-pomogaet-razvyvat-zelenyy-turizm-v-ukrayne>.

15. Фарйон О.О. Сільський зелений туризм: поняття, функції й тенденції розвитку в Україні та світі / О.О. Фарйон // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2013. – Вип. 9(2). – С. 151–156.